

Омбудсмени в країнах світу

Виконав
Студент групи П-21
Попович Назар

Визначення

Омбудсмен, рідко Омбудсман (від швед. ombudsman «представник») — посадова особа, на яку покладаються функції контролю за дотриманням законних прав та інтересів громадян в діяльності органів виконавчої влади і посадових осіб. Офіційні назви посади в різних країнах розрізняються. На сучасному етапі посада омбудсмена існує в понад 100 країнах світу.

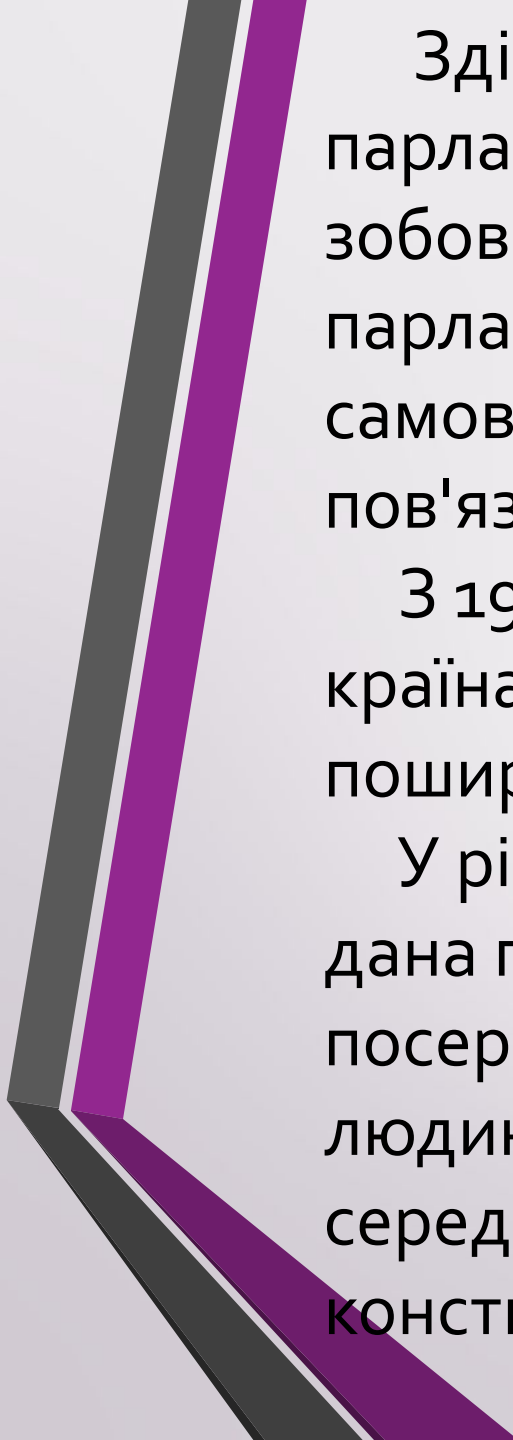
Історія

Вперше посаду «парламентського омбудсмена» заснував риксдаг Швеції 1809 року, відповідно до прийнятої того року конституції.

Довгий час посада омбудсмена не була поширена в інших правових системах, окрім шведської. Проте з часом такий пост за шведським зразком запровадили в інших країнах Північної Європи: в Фінляндії (1919), Норвегії (1952), Данії (1953). Першою неєвропейською державою, яка запровадила посаду Омбудсмена, стала Нова Зеландія (1962), першою соціалістичною — Польща (1987)

Світова практика

У найбільш розвинутих демократичних країнах розглядуваний нами інститут займає важливе місце в системі органів, що здійснюють контроль за діяльністю апарату управління і ефективно захищають права і свободи людини та громадянина від незаконних дій адміністрації. Вперше його було засновано у Швеції в 1809 р. Є думка, що цьому сприяла лібералізація суспільних відносин на початку XIX ст., обумовлена появою у Швеції конституційних норм. Шведський риксдаг (парламент) прийняв у 1809 р. Документ про правління. Цей конституційний акт було розроблено під впливом принципу поділу влади Ш. Монтеск'є і спрямовано на урівноваження широких повноважень короля з повноваженнями парламенту.

Здійснення контролю за цим покладалося на спеціального парламентського комісара — омбудсмена. Останній був зобов'язаний стежити за дотриманням законодавчих актів парламенту органами державної влади і місцевого самоврядування. Його було наділено повноваженнями, пов'язаними із захистом прав громадян від свавілля адміністрації.

З 1919 р. подібні посади почали запроваджуватись й в інших країнах. Учасники конференції ООН 1959 р. запропонували поширити цей інститут на всі держави світу.

У різних країнах існує понад 100 омбудсменів. В одних державах дана посадова особа іменується омбудсменом, в інших — посередником або парламентським уповноваженим з прав людини. Це пояснюється насамперед різним історичним середовищем, неоднаковою правовою культурою, впливом конституційно-правових систем.

Можна виділити певні ознаки, що об'єднують усіх омбудсменів. Вони полягають у тому, що статус такої

особи характеризується:

- незалежним становищем в системі державних органів;
- незмінюваністю протягом усього строку повноважень парламенту, який її призначив;
- відкритістю та доступністю для усіх громадян, які потребують захисту своїх прав і свобод;
- відсутністю формалізованих процедур розгляду скарг і звернень;
- безоплатністю надання допомоги;
- зв'язаністю не тільки правовими нормами, а й уявленнями

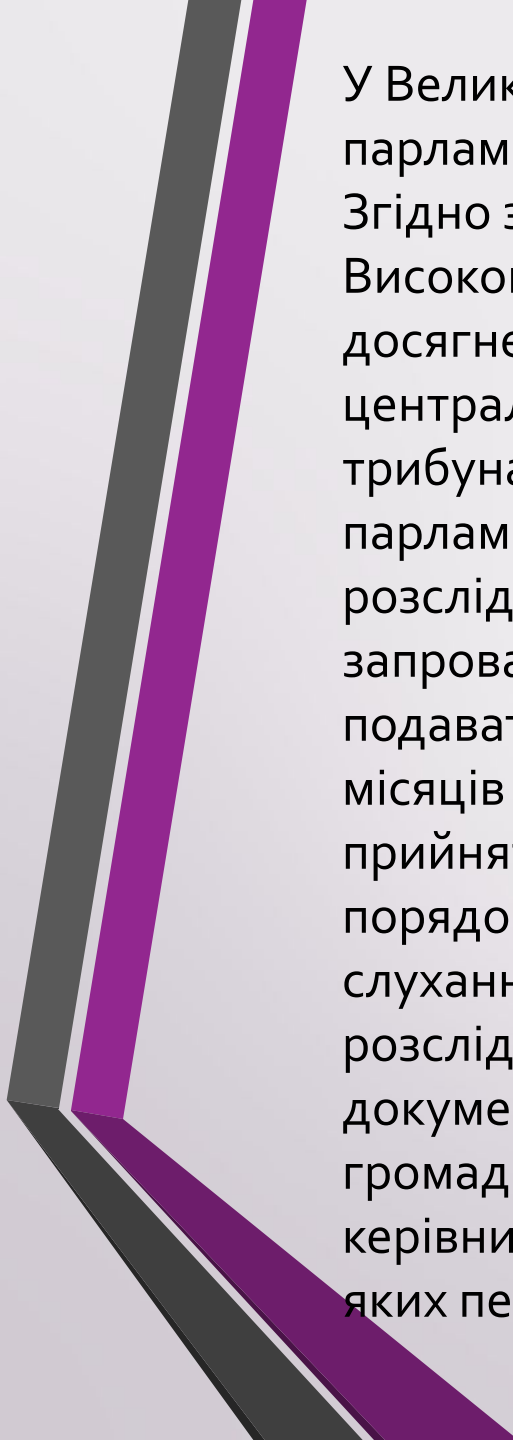
Нині у світі існують дві моделі інституту омбудсмена — шведська та англійська. У Швеції є чотири омбудсмена — шеф-омбудсмен, омбудсмен юстиції, омбудсмен, що здійснює нагляд за збройними силами та відносинами з різними цивільними структурами, і омбудсмен з нагляду за законністю в галузі соціального забезпечення та податків.

Шеф-омбудсмен займається питаннями доступу громадськості до офіційних документів і здійснює адміністративні функції. До повноважень омбудсмена юстиції належать контроль за діяльністю органів правосуддя та питання, пов'язані з роботою поліції, адміністрації тюрем. У 1986 р. у зв'язку з прийняттям Закону проти расової дискримінації був призначений омбудсмен з питань боротьби з порушеннями прав у галузі трудових і соціальних відносин (заробітної плати, звільнень, приймання на роботу тощо).

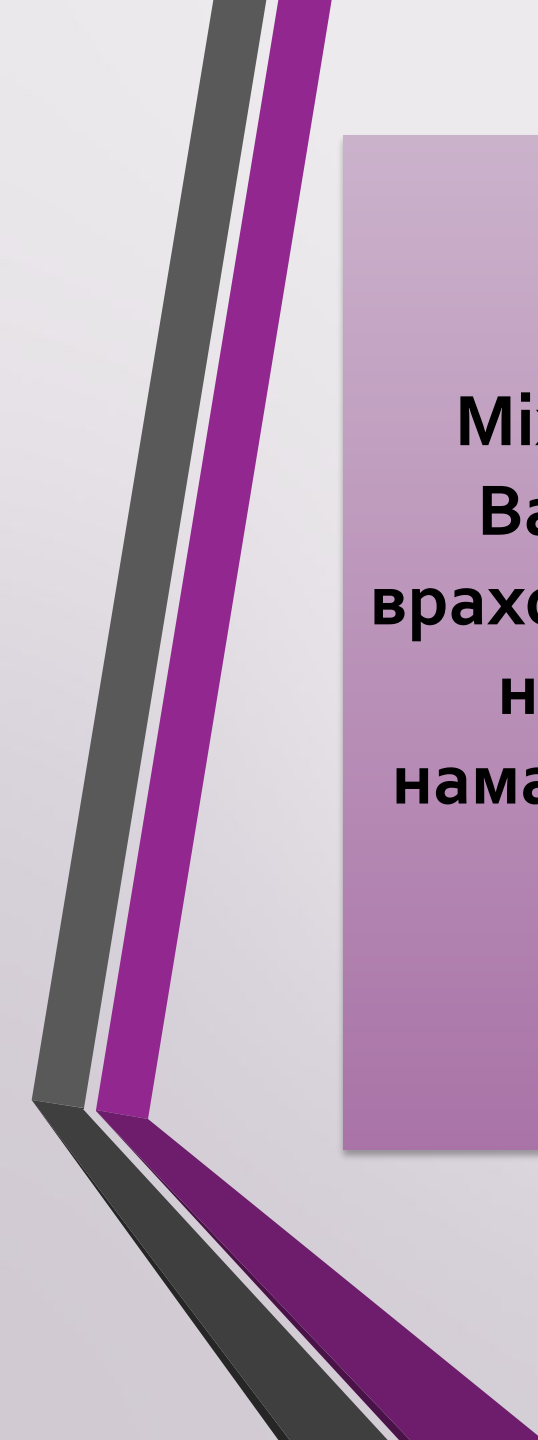
Повноваження омбудсмена у Швеції є досить широкими.

Він має право:

- пред'являти обвинувачення державним посадовим, а віднедавна і муніципальним особам;
- доступу до будь-якої документації;
- одержання інформації з будь-яких джерел.

У Великобританії інститут омбудсмена запроваджено у 1967 р. Законом про парламентського комісара з адміністративних питань (парламентського омбудсмена). Згідно з цим документом омбудсмена наділено статусом, рівнозначним статусу судді Високого суду. Він призначається на посаду королевою і має право займати її до досягнення 65 років. До його компетенції входить розгляд скарг громадян на будь-які дії центральних органів виконавчої влади, якщо вони не можуть бути оскаржені в суді або трибуналі. Ці скарги подаються не особисто омбудсмену, а через одного з членів парламенту, який офіційно звертається до нього з проханням про проведення розслідування. Розпочати останнє з власної ініціативи омбудсмен не може. Таку норму запроваджено, щоб він не захлинувся у великому потоці скарг. Останні повинні подаватися у письмовому вигляді і лише громадянами Великобританії не пізніше 12 місяців з часу порушення їх прав. Однак і після закінчення цього строку омбудсмен може прийняти скаргу до розгляду, якщо вважатиме за потрібне зробити це. Він сам визначає порядок проведення розслідування. Це може бути і неофіційна бесіда, і відкрите слухання з правом сторін мати їх законних представників. Після закінчення розслідування омбудсмен повинен скласти звіт з відповідними рекомендаціями. Цей документ надсилається членові парламенту, через якого подавалася скарга, громадянину, чий права були порушені, а також посадовій особі, яка їх порушила, і керівнику відповідного відомства, який і повинен повідомити омбудсмена про заходи, яких передбачається вжити для відновлення порушених прав.

Між розглянутими нами моделями є значні відмінності. Важко сказати, яка з них більш досконала. Адже вони враховують демократичні традиції своїх країн, менталітет їх народів. Колишні європейські соціалістичні держави намагаються під час запровадження інституту омбудсмена пристосувати його до своїх умов.

Види омбудсменів

- Омбудсмен новин
- Банківський омбудсмен
- Регіональні / Місцеві омбудсмени
- Спеціалізовані омбудсмени
- Омбудсмен з питань рівних можливостей
- Омбудсмен з прав дітей
- Військовий омбудсмен
- Омбудсмен з питань меншин

Омбудсмен новин

Це людина з вищого керівництва ЗМІ (у більшості випадків), що має справу з скаргами і що намагається знайти взаємоприйнятні рішення. Омбудсмен новин отримує і досліджує скарги від читачів газети, слухачів радіо, глядачів телевізійних станцій щодо точності, справедливості, збалансованості і гарного смаку новин. Він рекомендує способи реакції для виправлення або роз'яснення новин. Працюючи в ЗМІ (засобах масової інформації), омбудсмен сприяє їх поліпшенню, розумінню і допомагає формувати довіру у аудиторії, збільшуючи відповідальність ЗМІ перед телеглядачами, читачами та іншої публікою. Омбудсмени новин розглядають і вирішують деякі скарги, які могли б вилитися в дорогі судові розгляди. Деякі омбудсмени контролюють підготовку виправлень. Інші пишуть внутрішні інформаційні бюлетені щодо поглядів читачів і скарг. Багато омбудсмени новин ведуть регулярні колонки, що стосуються проблем, що цікавлять широку громадськість або вузьке коло людей з певними поглядами. У колонці омбудсмен може критикувати, пояснювати або хвалити, якщо вважає за потрібне. Інші омбудсмени організують або координують громадський форум або читацьке консультативне правління, щоб бути ближче до читачів. Багато хто виступає перед різними громадськими та приватними об'єднаннями, пояснюючи принципи роботи ЗМІ. Деякі посилають анкети людям, чиї імена згадувалися у новинах з проханням про коментарі. У кілька менших службах новин омбудсмени беруть на себе і інші пов'язані з новинами обов'язки. Але в кожному разі омбудсмен новин зазвичай має функцію консультанта, а не контролера.

Банківський омбудсмен

Це незалежна у своїй діяльності фізична особа, яка здійснює врегулювання розбіжностей, що виникають з договору іпотечної позики, між банком, організацією, яка здійснює окремі види банківських операцій, і позичальником — фізичною особою за його зверненням з метою досягнення згоди про задоволення прав і охоронюваних законом інтересів позичальника і банку, організації, яка здійснює окремі види банківських операцій.

Регіональні / Місцеві омбудсмени

Практика показує, що омбудсмен може функціювати як централізований інститут на національному рівні, а також і як регіональний / місцевий інститут. Інститут регіональних омбудсменів використовується частіше в державах з федеральною формою правління, де функціують сильні автономні одиниці, а створення місцевих омбудсменів обумовлюється частіше конкретними потребами та історичною традицією. Подібні інститути функціують у ряді держав, незалежно від наявності або відсутності національного омбудсмена. Їх повноваження схожі на ті, які має національний омбудсмен, але обмежені до здійснення контролю за діяльністю лише адміністрації в даній складовій частини держави або її адміністративно-територіальної одиниці (провінція, регіон, область, громада).

Спеціалізовані омбудсмени

У багатьох випадках певні суспільні групи чи інтереси потребують додаткового або спеціалізованої захисті через специфіку їх положення в суспільстві або через значущості суспільних відносин, в яких вони беруть участь. З цієї причини в ряді країн поряд з національними, регіональними та місцевими омбудсменами і часто поза їх системи, діють і різні спеціалізовані омбудсмени.

Омбудсмен з питань рівних можливостей

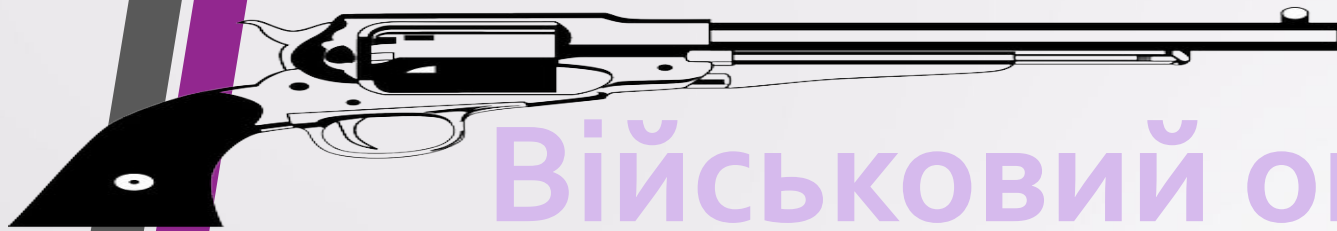
Розвинений спочатку у скандинавських країнах, цей спеціалізований інститут має своєю метою створення додаткових гарантій рівності двох статей у всіх сферах державного і суспільного життя. Він є відповіддю на те, що за силою як історичної традиції, так і з огляду незрілість сьогоденної політичної культури, в цій сфері продовжуються порушення прав людини, ще не подолано дискримінацію за ознакою статі ні в області правових відносин праці, ні в суспільному житті, ні в політиці. Показовим є той факт, що саме скандинавські країни досягли величезного прогресу в області статевої рівності, і це не мотивувало їх зняти цю відповідальність з омбудсмена. У той же час в нових демократіях, обтяжених великим числом історичних і патріархальних нашарувань це питання ще шукає свого вирішення.

Омбудсмен з прав дітей

Спеціальний захист прав дітей потрібно через страхітливих та масових порушень прав дітей та передбачається в ряді актів найвпливовіших міжнародних організацій. Ця проблема варто з особливою гостротою в найбільш вразливих країнах. На жаль, вона виявилася значною і в ряді країн перехідного періоду. Деякі з них, під впливом досвіду розвинених країн і власної оцінки ситуації, прийняли спеціалізовані закони про захист прав дітей (серед них і Болгарія). Незважаючи на те, що на основі законодавства створені спеціалізовані адміністративні структури, залишається відкритим питання про ефективні гарантії захисту прав дітей. У цьому сенсі створення спеціалізованого омбудсмена з прав дітей не тільки доведена можливість, а й необхідність. Затверджена практика в цій сфері існує в Норвегії. В іспанській автономній області Каталонії вже довгі роки в рамках інституту захисника народу, існує і окремий захисник прав дітей. Омбудсмен Греції має право здійснювати розслідування навіть фізичних та юридичних осіб приватного сектора у випадках порушення прав дітей, а захист прав дітей покладено на його першого заступника.

Військовий омбудсмен

У специфічних умовах і в різний час в різних країнах (Швеції, Норвегії, Німеччини, Чехії та ін.) введено омбудсмен спеціалізованої компетентності щодо здійснення контролю за дотриманням прав військовослужбовців. Вперше військовий омбудсмен був введений на батьківщині парламентських омбудсмена — у Швеції, в 1915 р., який діючи паралельно з ним, зіграв сильну роль під час двох світових воєн. Після Другої світової війни, проте, випадки скарг до військового омбудсмену, сильно зменшилися і в 1968 р. його повноваження переходили до загального парламентських омбудсмену. У наші дні з дуже сильними повноваженнями відрізняється військовий омбудсмен у Федеральній Республіці Німеччини. Згідно зі змінами Основного закону, внесеними з приводу приєднання до НАТО, і шляхом спеціального закону, в Німеччині створено повноважний Бундестагу з питань оборони в якості допоміжного органу при здійсненні парламентського контролю у сфері оборони та безпеки. Призначається президентом, після того як він отримав підтримку більше половини членів Бундестагу шляхом таємного голосування, військовий омбудсмен має статус федерального міністра, може бути залучений будь-яким солдатом, але може діяти і за своєю ініціативою, за вказівкою Бундестагу або Комітету оборони. У Норвегії, де давно вже затверджений інститут парламентського омбудсмена, йому передував інститутом військового омбудсмена, який продовжує успішно діяти. У Нідерландах і донині діє генеральний військовий інспектор. У Чехії після демократичних змін створюється громадський захисник з питань збройних сил.

Омбудсмен з питань меншин

В Угорщині поряд з парламентською уповноваженим з цивільних прав та його помічником, діє і спеціалізований омбудсмен по захисту прав національних та етнічних меншин. Він обраний парламентом на підставі спеціального конституційного тексту і діє відповідно до Закону про права національних і етнічних меншин (1993 р.). До нього можуть звертатися у випадках порушення їх прав, гарантованих Законом про права національних і етнічних меншин, громадяни (наприклад, у зв'язку з правом використання рідної мови, право на вільне об'єднання, на навчання рідною мовою, заборонаю дискримінації і т. д.), спільності меншин (наприклад, у зв'язку з правом на самоврядування, на представництво в парламенті і т. д.) або органи самоврядування меншин.

Бізнес-омбудсмен

займається захистом інтересів бізнесу перед органами державної влади як всередині країни, так і за її межами. Він виступає інструментом вирішення конфліктів і суперечок між владою і бізнесом, медіатором між державою та бізнес-середовищем. Аналогічні інституції існують у США, Росії, Грузії. Дискусії про імплементацію в Україні тривають з осені 2012 року. На даний час поява бізнес-омбудсмена в Україні готується. З 10 грудня 2014 року посаду бізнес-омбудсмена обійняв Альгірдас Шемета— литовський і європейський політик, колишній міністр фінансів Литви, європейський комісар з бюджету та фінансового планування (2009–2010), європейський комісар з оподаткування, митного союзу, аудиту та боротьби з шахрайством (2010–2014).

Міжнародний інститут омбудсмена

Поширення служб омбудсмена в світі стало поштовхом до створення у 1976 р. Міжнародного інституту омбудсмена, який об'єднує національні інституції більш ніж 50 країн світу, сприяє розвитку концепції омбудсмена в світі за допомогою досліджень, освітніх програм, публікацій і обміну інформацією, а також організації регіональних і міжнародних конференцій.

Австралія

професор Джон Макміллан.

Арменія

Андреасян Карен

Азербайджан

Ельмира Сулейманова

Казахстан

Балієва Загіпа

Грузія

Уча Нануашвілі

Росія

Павло Астахов

Україна

Валерія Лутковська

Латвія

Романс Апсітіс

ДяКуЮ зА УвАгу !!!

